

## Učiteljskemu Tovarišu!

„Učiteljski Tovariš“, ave!  
Pomemben si doživel dan,  
dan, zate poln časti in slave,  
za vso Slovenijo krasan!...

Nastopa danes pol stoletja,  
kar pod noge si pot ubral  
ter pri tovariših zavetja  
po mestih in vaseh iskal.

Sprejemal rad te je pod streho  
tovariš star že ali mlad,  
saj ti bodrilo in uteho  
vsakomur si prinašal rad!

Kolegom mlajšim bil učitelj  
nevtruden si, goreč in vnet;  
starejšim veren tolažitelj,  
ko jih pestil je zlobni svet!

Za narod, svobodo, omiko  
povzdigoval si vedno glas,  
koristil šoli si veliko,  
boril vsekdar za nje se spas!...

Zaman ni bilo tvoje delo,  
zaznava veliki se dan,  
ko vse učiteljstvo veselo  
za vzore tvoje gre na plan!

Svobode zora, le zasveti,  
izgine beda naj iz šol,  
veseli klic in srčno vneti  
zaori čez goró in dol:

„Učiteljski Tovariš“, ave!  
Med nas še dolgo hodi ti,  
kot v mračnih, tudi v dnevih slave  
prijatelj zvest nam bodi ti!...

Janko Leban.

## Učiteljskemu Tovarišu k 50letnici.

Let petdeset! —  
Mož resnih odposlanstvo, glej,  
se bliža ti. Z gorá, dolin,  
od morja so prišli, iz srca  
in skrajnih domovine mej,  
da za tovarištvo prevzeto  
ti zlati križ priprno v spomin. —  
A kaj je to?  
Na tvojih prsih ni prostora  
za še tak mal zaslužni križec,  
saj križ pri križu se blesti  
na njih. Oj, to so težki križi,  
ki z nami si jih nosil ti.  
Drži se jih solzá morjé,  
drži se tema jih trpljenja,  
drži obup se jih, gorje,  
drži prekinjenega žitja  
se jih rdeča, mlada kri,  
drži...  
In med te križe zdaj — zlato  
odlike naj pripnemo ti,  
da stavimo pomnik s tem sebi? —  
Kovino mrtvo drugim. Roko,  
jekleno pest, srce pa tebi!

Ferdo Plemič.

## Agul-Refova čestitka.

Dragi „Tovariš“!

Minilo je že dokaj časa, odkar se nisem pri Tebi ogledal; kaj je temu vzrok ni treba natanko razlagati: šola, pisarna, lastni in šolski paglavci; potem pa vsakdanje sitnosti, neprijetnosti itd.

Ni čuda, če ima človek v takih razmerah rad tudi kako izpremembo. No, in tako variacijo nam pripravljaj Ti, ko izideš dne 7. januarja 1910 v slavnostni obleki. To bo res

veselja redek dan  
za ves učeči stan,  
ki je ostal značajan,  
ker — hlimbe ni navajen.

Pa bo tudi dan veselja posebno za vas Kranjce, ki morate pogostoma reči s Sloimškom:

„Preljubo veselje, oj kje si doma,  
kdo te na Kranjskem med nami pozna?“

Toda v dobi jubileja predragemu nam „Tovarišu“ pustimo tako žalostne vzdihe in postavimo pri tej priliki časten spomenik onim tovarišem in tovarišicam, ki so pripomogli svojemu narodu do milejših in jasnejših dni.

Tržaški in okoličanski Slovenci smo slavili dne 21. novembra 1909 petindvajsetletnico narodnega dela slovenske požrtvo-

valne žene — Karle Ponikvarjeve rojene Grmkove, sestre našega dragega Toneta Grmka. Ker je tudi ona bila učiteljica, je popolnoma umestno, da se ji ta skromen spomenik postavi ravno v „Tovarišu“,

kateremu zvestoba,  
ne neha ji do groba.

Materialnemu spomeniku so besede, ki jih je govoril jubilarntinji na odru v „Narodnem domu“ v Trstu tovariš St. Ferluga, ki je nastopil v momentu, ko je hvaležno občinstvo s cveticami obsipalo priljubljeno slavljenko.

Govoril je:

Velecenjena gospa slavljenka!

Glej, to življenje in vrvenje,  
veselje to, to hrepenenje  
po izobrazbi in olik!  
Odkod uspehi ti veliki?  
Kdo li za to trudil je?  
Med prvimi čast Tebi gre!

Pred petindvajsetimi leti,  
ko bila si še med dekleti,  
na odru si pričela delo,  
ki rodu je srce ogrelo  
Za to prebila mnogo si:  
Grenkosti, žalosti, skrbi.

A ljubav in zvestoba Tvoja  
do roda ni se bala boja  
„Naprej, k svetlobi, le navzgor!“  
le to je vedno Tvoj bil vzor. —  
Ti delala si in trpela  
ter vroče, iskreno želela,  
da prišla bi kdaj doba zlata,  
ki dvigne nam, osreči brata.

Zato nocoj se napolnilo  
gledališče je, da bi slavilo  
preljubo svojo Dragico,  
ki bije ji srce zvesto  
za narod svoj in ono vse,  
kar dviga kvišku mu srce.

In jaz — nekdanj Tvoj sotrpín —  
in kar je zbranih tu družin,  
ti ključemo iz src globin:  
Bog živi Karlo Ponikvar  
še mnogo, mnogo let! — Na zdar!  
In narod, Tvoj, ki ljubi Te,  
ker si podala mu srce,  
poklanja v dar Ti cvetke te  
Njih vonj hvaležnosti je znak,  
ključ: V zvestobi, ljubavi enak  
naj Tebi bo Slovenec vsak!

Dne 8. septembra 1909 je postavilo „Učiteljsko društvo za tolminski okraj“ skromen spomenik našemu tovarišu Andreju Volariču v rojstnem njegovem trgu — prekrasnem Kobaridu.

Kako se je slavnost vršila in izvršila v čast Kobaridu in vsemu učiteljskemu stanu, to smo vse čitali po raznih časopisih.

A da bo spomin vrlega tovariša še dolgo, dolgo živel v naših srcih, se mi zdi primerno, da objavim besede, ki jih je govoril ob odkritju spominske plošče na rojstnem domu pokojnega Volariča tovariš St. Ferluga. — Slovenijo tako-le:

„Slavček teh krasnih in jasnih gora —  
naš ljubljeneč Gregorčič — pravi neke v svojih pesmih:

„Kar mož nebesa so poslala,  
da večnih nas otmo grobov,  
vse mati kmečka je zibala,  
iz kmečkih so izšli domov.“

Res, človeški rod ima mnogo grobov,  
a največ jih pozna ubogi, zatirani, a miljeni  
nam narod slovenski.

On je tisti pastork, ki mu niti ljudskih  
šol ne privoščijo.

Vsakdanjih skrbi in težav pa ima tudi  
obilo.

Kdo pa mu pomaga vse to prenašati?  
Kdo ga rešuje teh temnih, grozno zijajočih  
grobov?

Odpri pesem Volaričevo! Zapo, zavisiraj jo!  
Poslušaj nje mile, nežne akorde,  
in uteši se ti srce, zavaja ti duša in vse  
tvoje čute objame neka rahla, tajinstvena  
moč.

Pesem Volaričeva je znana in se rada  
poje po vsi krasni slovenski domovini! Pri-  
ljubila se je prostemu narodu in omikanim  
slojem. Povsod se časti s to pesmijo njega,  
ki ji je bil ustvaritelj.

In mi, ki smo prišli v ta divni pla-  
ninski svet, v ta krasni Volaričev rojstni  
kraj, smo pokazali, da znamo častiti in sla-  
viti zaslužne može!

Zato pa: Slava njegovemu spominu,  
slava njegovemu osivelemu roditelju, a tudi  
pričujoča hčerka in sin bodita ponosna na  
svojega očeta, slava in čast zavednim Ko-  
baridcem, ki svoje vredne sinove časte in  
slave!

In slava zdaj, hišica, tebi naj bo,  
kjer žitje Andreju je dalo nebo!  
On narodu svojem zvest bil je sin  
in njemu zapustil prelep je spomin;  
dokler bode pesem Andreja se pela,  
slovenskemu rodu bo slava donela!

In če bomo prepevali zares navduše-  
nih src in v bratski slogi Volaričevo veli-  
častveno skladbo „Slovenski svet ti si kra-  
san“, nam zasije dan sreče!

Ker dobiš za jubilej od vseh strani  
mного gradiva, želiš, dragi „Tovariš“, da  
smo kolikor se da kratki; toda ko gre za  
naš konvikt, nič ne škoduje malo konflikta.  
Hočem namreč omeniti, da naj tisti, ki rad  
žrtvuje za eno ali drugo društvo, navrže še  
za konvikt nekaj! Seveda ga je treba pri-  
merno za to pridobiti.

Tako sem jaz primoral prijatelja —  
ko je že precej segel v žep za druga dru-  
štva, naj se spomni našega konvikta.

To se je zgodilo z obljubo, da „pride  
še“, zato mu želim mnogo posnemačev!

A jaz na jubilejski dan  
želim iskreno, da naš stan  
učil bi, vzgojeval mladino  
in z njo osrečil domovino!

Agul-Ref.

## Nekaj spominov na pokojnega Mateja Močnika.

S pokojnim Močnikom sem se bil se-  
znal slučajno. Bil je že v pokoju in je  
takrat stanoval v Špitalskih ulicah. Stanoval  
sem pozneje nekaj mesecev pri njem. Sta-  
narine sem plačeval nekaj malega na me-  
sec. Navadno pa mi je dal to pozneje na-  
zaj, za zemlje, za zvezke itd. Bil sem se  
prehladil in dobil hud kašelj. Pa mi reče:  
„Pijte ribje olje!“ — „Pil bi ga, pa ga  
nimam,“ odgovorim. — Pa mi je dal denar  
za ribje olje. Taka dobrotu pa njegovi ku-  
harici ni bila po volji. Postala mi je zagri-  
zena nasprotnica, in čez nekaj mesecev re-  
čem Močniku: „Žal mi je, toda iti moram  
drugam! Prepira nimam rad, pa tudi vam  
to ni ljubo.“ — „Tudi meni je žal,“ odgo-  
vori, „toda kaj hočem?“ Težavno je za sta-  
rega samca! Dobim staro, je sitna; dobim  
mlado, je muhasta ali pa — zaljubljena. Ta  
je stregla moji rajni sestri v njeni bolezni,  
zato potrpi z njo.“

Odšel sem drugam, ostala pa sva tudi  
pozneje prijatelja. Tudi v Koper na učiteljske  
mi je večkrat poslal kak goldinar. Pozneje  
mi je svetoval, naj grem službovat na  
Ciril-Metodovo šolo v Trst, kjer sem bil  
štiri leta. Takrat mi je rekel: „Po mojem  
mnenju nimamo Slovenci bolj koristne in  
plemenite družbe kakor je družba sv. Cirila  
in Metoda.“

Zjutraj je šel Močnik navadno v cerkev,  
potem pa na izprehod pod Tivoli ali  
na Rožnik.

Okolo 9. ure je prišel domov. Potem  
je kaj pisal ali pa poučeval učence, ki jim  
je v šoli škripalo. Znal je dobro latinski,  
zato so tudi gimnazijci zahajali k njemu.  
Učil je brezplačno. Poučeval je tudi tri Boš-  
njake, ki sem jih bil pripeljal iz Banjaluke.  
Takrat sem ga bil spoznal.

Pisal je tudi v časopise, posebno v  
„Učit. Tovariša“ in v „Slovenca“. Časih je  
tudi nadomestoval „Slovenčevega“ urednika.  
Seveda, takrat ni bil boj med časopisi, zla-  
sti med slovenskimi, tako krvav kakor je v  
sedanji dobi.“

Pridno so obiskovali Močnika tudi  
siromaki. Razdal je vse. Omenim naj po-  
sebe dogodek, ki sem mu bil sam priča.

Bil je mrzel zimski dan. Močnik je  
stanoval v Špitalskih ulicah. Pa pride k  
njemu siromašna žena srednjih let in ga  
prosi: „Vdova sem, imam majhne otroke,  
pa se nam prav slabo godi. Otroke zebe še  
ponoči, ker nimajo dovolj odeje. Prosim, če  
mi morete kaj pomagati!“ — Močnik je bil  
v zadregi in reče: „Hm! Rad bi pomagal,  
pa — kaj naj vam dam? Denarja nimam,  
odeje pa imam sam malo.“ — Nekoliko po-  
misli in se zagleda v preprogo sredi sobe.  
Potem reče prosilici: „Ali bi mogli porabiti  
kos preproge za odejo?“

„O, prav dobro bi bilo, gospod, samo  
škoda je je“, odvrne žena. „Takole bova  
naredila: Polovico preproge dobite vi, po-  
lovico pa je ostane meni.“ Prereže pre-  
progo čez sredo in jo da polovico ženi, ki  
se ganjena zahvali in odide. Ko je kuharica  
zagledala le polovico preproge na tleh, je  
nekaj godrnjala. Moj sestanovalec pa mi je  
pošepetal: „Gospod je tako naredil kakor  
sv. Martin!“

Pokojni Matej Močnik, učitelj v Ljubljani,  
je bil svoj čas tudi c. kr. okrajni šolski  
nadzornik (menda za kamniški okraj).

\*) Izjema je bila „Laibacher Schulzeitung“, s  
katero nista bila prijatelja Močnik je pač poznal  
Nemce.

Lepega poletnega dne koraka Močnik iz  
Ljubljane po Dunajski cesti. Bilo je vroče.  
Močnik, originalen mož, si misli: „Lepo pri-  
liko imam za knajpanje.“

Ne bodi len, sede na obcestni kamen  
sezuje črevlje, jih obesi na palico in vrže  
čez ramo. Nekaj časa je šlo dobro, brez ne-  
prilike. Pridruži pa se mu orožnik, pravi orož-  
nik, s puško in bajonetom. Pa ga pobara: „Hej,  
prijatelj, kam pa?“ — „Sole grem nadzoro-  
vat,“ odvrne mu Močnik. — „Tako! Kdo  
pa ste? se začudi orožnik. — I, kdo! Uči-  
telj sem in šolski nadzornik, pa grem nad-  
zorovat šole. Ali je to kaj čudnega?“ —  
Orožnik ga pogleduje neverjetno in reče:  
„Imate morda legitimacijo?“ — Močnik se  
nasmeje in reče: „Bližava se župnišču. Tam  
dobite legitimacijo, kar pojdite z menoj!“  
Rečeno storjeno!

Orožnik je dobil potrebno pojasnilo.  
V zadregi se je opravičeval. Močnik se je  
sladko smejal.

Če je še kdaj hodil bos po veliki  
cesti, tega pa ne vem.

Ivan Kiferle.

## Glad.

Razburjen je planil v nezakurjeno mrzlo  
sobo in je sedel na stol, da je zaškripalo  
pod njim. No! Čudno je, da je stol zaškri-  
pal, in čudno ni, da je zaškripal. Čudno  
zato, ker je bil Bogomir, ki je sedel nanj,  
čudovito lahak, ni pritiskal dosti nanj, čudno  
pa ni bilo, da je zaškripal zato, ker je bil  
stol star in že ves črviv.

Podprl si je glavo in zamrmral:  
„Kakšne oči, kakšne oči! To je bil pravi,  
čisto pravi glad. Natanko tako gleda! O,  
poznam njegove oči!“

Pravkar je bil na trgu. Doma v sobi  
je bilo zatohlo in mrzlo, zato je šel na zrak.  
Tedaj pa je zagledal pred pekovo izložbo  
dečka. Izmučen, izžet mu je bil obraz kot  
citrona. Kje pa je pisano, da naj bo na  
vsakem obrazu, četudi je mladeničev, otroški,  
pisana mladost?

In z dečkom je tajno hodil spremlje-  
valec. Ta ni bil nič konkretnega, ni bil  
oseba, a kazal se je na dečku vsepovsod.  
Režal se je in švigal okolo inokolo dečka.  
Slab, hudomušen družabnik! Bogomira je  
jelo zanimati njegovo hudobno lice. Poznal  
ga je sicer že precej dobro, ampak tako v  
obraz mu ni še gledal kot prav ob tem tre-  
nutku. Vsesal se je bil dečku v izmučeno  
telo. Videl je pošast pomežikavati z belimi  
očmi: Kaj nisem prijeten družabnik? Deč-  
kove oči so se uprle v izložbo. Zaiskrilo se  
je hudobnemu spremljevalcu oko. Zašepetal  
je in dražil fantove misli: „Kaj, če vzameš  
peku zemljo! Zato ne bo obubožal, a ti  
imaš pravico, ker si lačen. Vzem, ostavim  
te potem!“

Vztrepetalo je dečku suho telo, zadr-  
getala je njegova roka. „Mati, kje si?“ je  
zašepetal pridružen. „Ljudje, kje ste?“ je  
kričal njegov izmučeni obraz. „Pomagajte!“  
je klicalo njegovo vse. Pa ni bilo ne ma-  
tere ne ljudi. Nikogar sploh ni bilo.

Takrat je Bogomir jel stikati po vseh  
žepih. Pomagal bi bil rad, pa sam ni ni-  
česar imel. Lačen je bil sam. V tem pa je  
že videl dečkovo roko, ki se je iztegnila —  
postal je tat. Zbežal je tedaj domov v mrzlo,  
nezakurjeno sobo, sedel na stari stol, da je  
zaškripal pod njim, mislil in mrmral: „Kdo  
pa je pravzaprav vzrok, da je deček postal  
tat? Ali jaz, ki mu nisem imel kaj dati?“  
In je izvil iz miznice svoj dnevnik in je  
zapisal vanj svoj odgovor.

Kdo je kriv? Vi, ki ne poznate  
usmiljenja, vi, ki ne veste, da glad  
hudo de, vi ljudje, neusmiljeni  
ljudje! Koliko človeških življenj  
bi bilo rešenih, da vi, ki lahko po-  
magate, poznate usmiljenje, da vi,  
ki lahko daste, ki imate sami dosti,  
veste, da glad hudo de.

Lačen sem, lačen sem! Na va-  
šem pragu stoji siromak in prosi.  
Težko je povedal, da je lačen, a  
glad je slab družabnik. Moral je  
prosit. Kaj bi ne šel potem poto-  
lažen po težkem svojem potu dalje,  
ko bi vi storili svojo dolžnost?  
Glad hudo de! —

Bogomir se je vzdramil iz težkih misli,  
zakaj na sosednji postelji je nekdo globoko  
vzdihnil.

„Ivo, ali si že doma? Glej niti videl  
te nisem,“ je izpregovoril. „Kaj vzdihuješ?  
Videl nisi tega, kar sem videl jaz, in bodi  
vesel!“

Ivo se je dvignil v postelji. „Vesel,  
praviš? Kako le, povej mi, ljubi moj! Tu v  
duši je nekaj! Kvišku me žene s tako čudno  
silo. Razmišljam, ugibljem. Nekaj velikega  
bi rad storil. Premenil bi rad v življenju to